IDENTITY SPEECH IN WASTED MORNING BY GABRIELA ADAMEȘTEANU

Gabriela Gheorghișor
Lecturer, PhD., University of Craiova

Abstract: Wasted Morning by Gabriela Adameşteanu is today a canonical novel of the post-war Romanian literature. It enjoys a wide (positive) critical reception and counts over ten translations in foreign languages. This article analyzes the identity discourse in the family micro-novel, embedded in the narrative ensemble of Wasted Morning. The author of this discourse with critical accents is the university professor Stefan Mironescu, a counterpointed character of Vica Delcă, a serious, anti-Caragialean spirit, that denounces the continuously self-dissolving derision of the Romanian people, and sees in the donquijotal idealism a solution for national progress.

Keywords: post-war canonic novel, family novel, identity discourse, anti-Caragialean spirit, donquijotal idealism

Dimineață pierdută de Gabriela Adameștieanu este, azi, un roman canonic al literaturii române postbelice. Se bucură de o largă receptare critică (pozitivă) și numără peste zece traduceri în limbi străine.

Măiestria *Dimineții pierdute* a fost remarcată încă de la apariție. În cronica sa de întâmpinare, din revista *România literară*, Nicolae Manolescu afirmă că „Gabriela Adameșteanu stăpânește la fel de bine ambele registre: și pe cel individual, aparent minor, psihologic, monden și burghez, și pe acela colectiv, politic, în care războiul și refugiul sunt privite ca mari catastrofe naționale. Împletirea lor e absolut remarcabilă, firească. Romanul e caleidoscopic, permițând nu doar alternarea planurilor mari cu prim-planurile, dar și pe a seriosului cu derizoriul, pe a pateticului cu ironia. Lumea se descompune și se recompune din aceste cioburi, rotite când mai repede, când mai lent, după necesități“ (Manolescu *Apud* Adameșteanu, 2018: coperta a IV-a). Ca și Nicolae Manolescu, tot într-o cronică din *România literară*, Valeriu Cristea semnalează polifonia (teoretizată de Bahtin) și relativizarea perspectivelor, apoi descrie dubla performanță a romanului, care „transmite nu numai un puternic sentiment al istoriei, ci și un puternic, extraordinar sentiment al vieții și, mai ales, al trecerii ei. Personajele se află când într-un plan temporal, când în altul. Îi vedem tineri și bătrâni, copii, adolescenți, adulți: morții învie și încep să trăiască în fața ochilor noștri o intensă viață, iar despre cei vii aflăm că de fapt au murit“ (Cristea *Apud* Adameșteanu, 2018: 478). Critici literari din următoarele generații sunt la fel de entuziaști în analiza *Dimineții pierdute*. Sanda Cordoș, în volumul *În lumea nouă*, din 2003, consideră că „Marea forță a *Dimineții pierdute* stă în joncțiunea pe care reușește să o realizeze între două orientări majore ale prozei citadine: orientarea de factură caragialiană, valorificând limbajul, ceea ce înseamnă, într-un sens mai larg, o tipologie a mahalalei, cu orientarea citadinismului reflexiv și tranzitiv practicat de Hortensia Papadat-Bengescu și Camil Petrescu“ (Cordoș *Apud* Adameșteanu, 2018: 481). Paul Cernat, în *Dicționar general al literaturii române*, din 2004, scrie că „*Dimineață pierdută* pune în mișcare un dispozitiv narativ sofisticat, combinație de proustianism și joyceanism, absorbind marea istorie în micile istorii ale bătrânelor bucureștene și alternând stilul scriptic, înalt al profesorului Mironescu, cel de elită mondenă și franțuzită din lumea Sophiei și cel ipocrit-burghez al fiicei sale cu oralitatea debordantă, frustă a fostei negustorese Vica Delcă“ (Cernat *Apud* Adameșteanu, 2018: 483).

Romanul de familie din părțile a doua și a treia ale *Dimineții pierdute* ne plasează în lumea de odinioară a elitei intelectuale și a marii burghezii. Paul Cernat îl definește ca „o replică, implicit

BDD-A29513 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:52 UTC)

polemică, la *Cronica de familie* a lui Petru Dumitriu“ (Cernat *Apud* Adameșteanu, 2018: 482). Această narațiune conține, la rândul ei, trei părți distincte: dialogul de la ora ceaiului, în salonul profesorului Ștefan Mironescu, din 1914, când se află vestea morții regelui Carol I, povestea unei după-amiezi în grădină, cu intrigă amoroasă, din august 1916, văzută din perspectiva a patru personaje (profesorul Mironescu, tânăra lui soție, Sophie, adolescenta Margot, sora Sophiei, junele Titi Ialomițeanu) și *Jurnalul Profesorului Mironescu*.

Ștefan Mironescu este profesor universitar de lingvistică, un savant cu studii de romanistică în Germania. Provine dintr-o familie înstărită, are casă lângă Șosea și ține salon deschis, în care, pe lângă obișnuitele mondenități, se discută acum problemele arzătoare ale politicii. Bolnav de plămâni, slăbit, neurastenic, profesorul trăiește drama geloziei, suspectând o idilă între capricioasa Sophie și Titi Ialomițeanu. Funcționar într-un minister, fost student și pretinzându-se discipol al profesorului, dar stângaci, lipsit de elocință, Titi Ialomițeanu este, de fapt, un ins abil, oportunist, cu aspirații de parvenire. Margot îi va refuza cererea în căsătorie, dar îl va accepta după instalarea comunismului, ascunzându-l în casa de la Otopeni, în care se mutase după fuga lui Sandu Geblescu, soțul său, în străinătate. Vor face amândoi pușcărie, însă Ialomițeanu se pare că se va descurca, după eliberare, și în noul regim, prin mijloace reprobabile. În momentele din preajma izbucnirii Primului Război Mondial, prezența acestui soi autohton de Julien Sorel tensionează relațiile din familia Mironescu.

În timp ce mai toată critica literară s-a lăsat impresionată de farmecul vitalității de mahala al Vicăi Delcă, Daniel Cristea-Enache îl consideră pe Ștefan Mironescu „cel mai greu realizabil personaj al romanului“, dar și „cel mai realizat“: „«Greoiul» Mironescu, profesorul serios, idealist și teoretizant, caută la nesfârșit armonizarea binelui occidental cu cel românesc, a binelui Patriei cu cel familial și a binelui Familiei cu cel personal“ (Cristea-Enache *Apud* Adameșteanu, 2018: 482).

Deși bănuita infidelitate a energicei Sophie îl macină pe bărbatul mult mai vârstnic, altitudinea gândirii profesorului Mironescu depășește nivelul crizei intime, țintind spre drama colectivă, a unui popor aflat în prag de război. De altfel, idealistul profesor își șubrezise plămânii în precedentul război, cel balcanic, patriotismul său nefiind doar demagogie de salon. Grav, adeseori patetic, îl irită permanent „sănătoasa poftă națională de râs care ne întovărășește dezastrele“ (Adameșteanu, 2018: 268). Neangajat politic, dar simpatizant al lui Ion I.C. Brătianu, intelectualul Mironescu înțelege responsabilitatea care apasă pe umerii celui care are în mână soarta țării sale. În vreme ce Titi Ialomițeanu susține tabăra filogermană, profesorul are în vedere toate implicațiile renunțării la neutralitate și ale posibilelor alianțe beligerante.

Discuțiile despre iminența intrării în război îi prilejuiesc însă numeroase reflecții despre poporul român și despre caracteristicile acestuia, după cum vom vedea, mai ales negative. Profesorul vorbește despre vulnerabilitatea la manipulare a românilor, care pot deveni ușor victime ale unui lider autoritar, cu verb demagogico-populist. Cauza ar fi absența unei veritabile tradiții democratice și a unei necesare solidarități în situațiile decisive: „știm cu toții că opinia publică românească ar fi, din păcate, destul de maleabilă în mâna unui politician autoritar… Că el ar putea s-o antreneze relative ușor într-o direcție contrară dorințelor ei… Iar cauza o știm, de asemenea foarte bine: mulțimea noastră a fost, într-o măsură de-a dreptul îngrijorătoare, lipsită de exercițiul real al democrației, și o tradiție nu se creează într-o generație, două: de aceea ea nu știe să-și susțină revendicările, este gata să demobilizeze dintr-un nimic, se mulțumește, ca omul pățit, cu puțin… Dar mai ales nu este solidară, păcat pe care îl descoperi în toate straturile“ (Adameșteanu, 2018: 141).

Uneori, considerațiile profesorului par pure ecouri ale discursului identitar auto-stigmatizant din *Schimbarea la față a României* de Emil Cioran: „oamenii arată dintru început obosiți, dintru început resemnați, de parcă au mai trait încă atâtea alte vieți grele și dezamăgitoare, așa că au renunțat de mult să se mai împotrivească răului atotputernic. Iar dezordinea, provizoratul, primitivismul se înmulțesc spontan… Ca microbii în praf… Există parcă în aer un ferment al dezordinii“ (Adameșteanu, 2018: 270). Sincronizarea cu Occidentul civilizat, visul românilor încă

BDD-A29513 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:52 UTC)

de la 1848, întârzie din cauza transmiterii, din generație în generație, a acestor microbi, generatori de boală socială și de paralizie națională: „Un microb atotputernic al corupției, al haosului, al lucrului făcut de mântuială. Relele de care se plângea și tatăl meu și de care nici noi nu încetăm a ne plânge. Iar toate la un loc plămădesc această formidabilă inerție în care energiile se încleiază, se pervertesc, se înnecă“ (Adameșteanu, 2018: 272). Dar, observă Mironescu, extrem de subtil, dacă toți ne plângem de aceste rele și „am fi chiar atât de mulți nemulțumiți și chiar atât de mulți onești, cum s-ar mai înmulți răul?“ De fapt, românului îi place să clevetească și să-l culpabilizeze pe celălalt, întrucât „debila noastră indignare“ va fi mai târziu gata „să se acomodeze pe loc când va fi vorba de sine“ (Adameșteanu, 2018: 271).

Deși are el însuși un unghi critic de a judeca poporul român, însă unul superior, profesorul conștientizează pericolul criticii cu orice preț, al criticii ca armă politică partinică, aceasta subminând interesele naționale. Libertatea și democrația sunt abuzate, astfel, în scopuri egoiste, personale ori de grup parlamentar. În plus, nimeni nu acordă nimănui prezumția de onestitate și de bune intenții, viața politică semănând cu un carusel al acuzațiilor reciproce: „Un furnicar de siluete grotești, ce nu par, ca păpușile de bâlci, să fie mișcate decât de sforile ambiției și lăcomiei! Singuri ne descriem astfel, angajați tot timpul în adversități pătimașe, vociferând încontinuu, interpelând cu insolență în Cameră și boicotând proiecte bune de legi, numai pentru că le-a propus adversarul, ținând admirabile discursuri fără să avem deloc dreptate! (…) Pornind din orișice revoluții pe care primarul le împrăștie cu câțiva jandarmi călări și cu praful ridicat de târnurile măturătorilor, mergând cu orice motiv mărunt la Palat ca să strigăm acolo: *Jos Carol I, rușinea tronului României! Jos guvernul, bandă de asasini!* Lăsând studenții să-și cheltuie entuziasmul tineresc, ridicând baricade, ținând discursuri incendiare, cățărați pe statuia lui Mihai Viteazul…“ (Adameșteanu, 2018: 275). Cu atât mai mult îl deranjează zeflemeaua, bârfa, scandalul, insulta și calomnia, pe scurt, decredibilizarea oricui, fie în virtutea adversității politice, fie din pura plăcere de a spurca orice și pe oricine: „În fiecare zi aflăm altă dezvăluire scandaloasă! Altă mașinație a unor personae, considerate până acum în afara oricăror bănuieli! Altă afacere oneroasă în care sunt amestecați oameni pentru a căror onestitate am fi garantat! În permanență se spun secrete pe care într-o oră le va ști orașul și se vorbește interminabil despre venalitate, bani publici deturnați, corupție, iarăși venalitate și trădare! Ore întregi de cozerii și taclale din care cine mai poate rămâne neatins, dacă nu de insultă și calomnie, măcar de o insinuație subțire? Pentru că de la dușmani trecem la amici neaflați de față, răul nefiind, bineînțeles, numai în tabăra celorlalți. La fiecare dintre ai noștri am observant contraziceri între spusă și faptă, josnice lașități, mici ticăloșii, alianțe rușinoase! Despre fiecare dintre ai noștri am putea vorbi destul, și chiar vorbim, pentru că îi cunoaștem mai de aproape…“ (Adameșteanu, 2018: 277). Timpul îi va da dreptate spiritului echilibrat și idealist al profesorului, dacă ne gândim la omul politic în care credea, Ionel Brătianu. În ciuda campaniilor de presă denigratoare, care au ajuns până la linșajul mediatic, acesta, cu toate omenești-le umbre, a scris o pagină luminoasă în istoria poporului român. Aparent rigidul savant înțelege necesitatea diplomației și a compromisului (politic) tolerabil. Le va aplica el însuși, pentru păstrarea liniștii familiei, zdruncinate de naivitatea romanțioasă a imaturei Sophia și de intruziunea versatilului malonest Ialomițeanu.

Ștefan Mironescu găsește că deriziunea continuă este dizolvantă, fiindcă, odată cu bășcălia ieftină *ad hominem*, se bagatelizează și idealurile, marile proiecte naționale, odată cu discreditarea unor personalități, nelipsite de păcate, precum orice ființă umană, se maculează și principiile. Din acest motiv, în România pare să nu poată coagula niciodată nimic de anvergură, iar țara pare să-și rateze mereu șansele la evoluție: „din atâta pragmatism și din atâta ironie, nu-ți pare, dragul meu, că se nasc mult mai greu iluziile naționale? Sau, dacă totuși ajung să se nască, nu-i de așteptat să le pierdem destul de ușor, la cea dintâi încercare grea a istoriei? Abia să se fi limpezit cerul și, la primul nor, soarele să dispară iar. O frumoasă dimineață compromisă… pierdută…“ (Adameșteanu, 2018: 279-280). Avem aici, dincolo de sensul concret al dimineții pierdute de Vica sau de Ivona,

BDD-A29513 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:52 UTC)

cândva la sfârșitul anilor ’70, semnificația metaforică a titlului romanului, valabilă pentru orice timp. Căci istoria românilor înregistrează destule „dimineți pierdute“.

Profesorul Mironescu este, cu certitudine, nu doar contrapunctul Vicăi Delcă, în economia *Dimineții pierdute*, ci și un spirit anti-caragialian. Pentru Ștefan Mironescu, idealismul donquijotesc reprezintă o soluție a progresului național.

BIBLIOGRAPHY

Adameștieanu, Gabriela, 2018. *Dimineață pierdută*. Ediția a IX-a definitivă. Cu Dosar de presă. Iași: Editura Polirom.

Axinte, Șerban, 2015. *Gabriela Adameșteanu. Monografie, antologie comentată, receptare critică.* București: Editura Tracus Arte.

Cordoș, Sanda, 2003. *În lumea nouă*. Cluj-Napoca: Editura Dacia.

Cristea, Valeriu, 1987. Fereastra criticului. București: Editura Cartea Românească.

Dicționarul general al literaturii române, vol. I, 2004, Coord. Eugen Simion. București: Editura Univers Enciclopedic.

Holban, Ioan, 1987. *Profiluri epice contemporane*. București: Editura Cartea Românească.

Lovinescu, Monica, 1990. „Gabriela Adameșteanu“, în *Familia*, nr. 7.

Lovinescu, Monica, 1996. *Unde scurte*, IV. București: Editura Humanitas.

Manolescu, Nicolae, 2001. *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu*, II. Brașov: Editura Aula.

Manolescu, Nicolae, 2008. *Istoria critică a literaturii române. Cinci secole de literatură*. Pitești: Editura Paralela 45.

Negrici, Eugen, 2003. *Literatura română sub comunism. Proza*. București: Editura Fundației PRO.

Petraș, Irina, 1994. *Literatura română contemporană*. București: Editura Didactică și Pedagogică.

Pop, Ion (coord.), 1988. *Dicționar analitic de opera literare românești*, I. București: Editura Didactică și Pedagogică.

Simion, Eugen, 1989. *Scriitori români de azi*, vol. IV. București: Editura Cartea Românească.

Ștefănescu, Alex, 2005. *Istoria literaturii române contemporane 1941-2000*. București: Editura Mașina de scris.

Zaciu, Mircea, Papahagi, Marian, Sasu, Aurel (coord.), 1995. *Dicționarul scriitorilor români, A-C*. București: Editura Fundației Culturale Române.

BDD-A29513 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:58:52 UTC)